

Словник термінів

"Argumentum ad consequentiam" - це помилка, яка має місце в суперечці, коли сперечальник у міркуванні переходить від засновків, які містять твердження про факти, до висновку, який містить оціночне висловлювання, або навпаки.

"Ignoratio elenchi" - це помилка, яка має місце, коли сперечальник у процесі суперечки намагається змінити свою точку зору з метою полегшення її обґрунтування.

"Аргумент до авторитету" - це помилка, яка має місце в суперечці, коли сперечальник замість наведення аргументів для обґрунтування своєї точки зору намагається спертися в процесі суперечки на (А) власні знання та авторитет або (Б) ідеї, імена, погляди людей, які є авторитетами для супротивника.

"Аргумент до вигоди" - це прийом, сутність якого полягає в тому, що сперечальник як аргумент застосовує пропозицію, яка, на його думку, має принести користь супротивнику або присутнім при суперечці.

"Аргумент до жалю" - це помилка, яка має місце в суперечці, коли сперечальник посилається на тяжкі обставини, скрутне становище тощо з метою викликати жаль та співчуття.

"Аргумент до людини" - це помилка, яка має місце в суперечці, коли сперечальник застосовує особисті напади на опонента з метою відвернути увагу від змісту того, що говорить супротивник, і подати його особу як предмет звинувачень та критики.

"Аргумент до мас" - це помилка, яка має місце в суперечці, коли сперечальник замість наведення аргументів для обґрунтування своєї точки зору намагається схилити на свій бік широке коло слухачів, використовуючи як аргументи національні та расові забобони, неправдиві обіцянки, класові інтереси тощо.

"Аргумент до освіченості" - це прийом, сутність якого полягає в тому, що сперечальник як аргумент застосовує посилення на неосвіченість, не інформованість супротивника в питаннях, що належать до суті суперечки.

"Аргумент до палки" - це помилка, яка має місце в суперечці, коли сперечальник погрожує супротивнику з метою перешкодити йому вільно аргументувати свою точку зору.

"Аргумент до пихи" - це прийом, сутність якого полягає в тому, що сперечальник як аргумент застосовує похвальбу супротивника з надією на те, що, зворушений компліментами, він подобришає, розм'якне і стане поступливішим.

"Аргумент до скромності" - це помилка, яка має місце в суперечці, коли сперечальник необґрунтовано застосовує як аргумент власний авторитет або посилення на компетентність у певних питаннях.

"Бездоказова оцінка аргументів супротивника" - це

"Брехливий аргумент" - це помилка, яка має місце в суперечці, коли сперечальник застосовує аргумент, повна або часткова хибність якого йому відома.

"Виведення істинності точки зору опонентом" - це помилка, яка має місце в суперечці, коли опонент на підставі неуспішного захисту точки зору пропонентом робить висновок про істинність своєї точки зору.

"Виведення істинності точки зору пропонентом" - це

"Відмова від зняття зауважень" - це помилка, яка має місце, коли опонент відмовляється зняти зауваження щодо точки зору, яку пропонент успішно захистив упродовж суперечки.

"Відмова від зняття точки зору" - це помилка, яка має місце, коли пропонент не відмовляється від точки зору, яку він не зміг успішно захистити впродовж суперечки.

"Відтягування заперечення" - це прийом, сутність якого полягає в тому, що сперечальник у зв'язку з тим, що супротивник навів аргумент, проти якого не можна відразу знайти заперечення, намагається непомітно відтягнути свою відповідь, ставлячи запитання щодо наведеного аргументу, немов би з'ясовуючи якісь деталі; відповідаючи здалеку, з чогось,

що має відношення до цього питання, проте прямо з ним не пов'язане і т. д. У цей час намагаються знайти бажане заперечення, до якого відразу ж і переходять.

"Втрата точки зору" - це помилка, яка має місце, коли сперечальник ненавмисно підмінює одну точку зору іншою в процесі суперечки.

"Евфемізм" - це "пом'якшений", більш "прийнятний" мовний вираз для позначення певного предмета, за допомогою якого цей предмет супротивник уявляє більш "приємним" і менш загрозливим.

"Заперечення антецедента" - це помилка, яка має місце тоді, коли в аргументації замість правильної форми *modus tollens* ("Якщо А, то В. Не В. Отже, не А.") застосовують неправильну форму ("Якщо А, то В. Не А. Отже, не В.").

"Звертання до думки більшості" - це помилка, яка має місце в суперечці, коли сперечальник необґрунтовано узагальнює думку деякої кількості людей і застосовує це узагальнення для обґрунтування власної точки зору.

"Зворотний удар" - це прийом, завдяки якому сперечальник повертає аргумент проти того, хто його висловив.

"Зловживання неясністю" - це помилка, яка має місце в суперечці, коли точка зору сперечальника та аргументи, які він використовує для її підтримки, сформульовані нечітко та не ясно.

"Колова аргументація" - це помилка, яка має місце в суперечці, коли сперечальник обґрунтовує точку зору за допомогою аргументів, які, в свою чергу, обґрунтовує цією самою точкою зору.

"Контрзапитання" - це прийом нейтралізації супротивника, сутність якого полягає в тому, що сперечальник не дає чіткої та ясної відповіді на поставлене запитання і врешті-решт переадресовує його тому, хто це запитання поставив.

"Контрприклад" - це прийом, сутність якого полягає в тому, що сперечальник уникає відповіді на запитання, спочатку схваливши думку супротивника, а потім наводячи аналогічний приклад, але з протилежними наслідками, добре відомий усім учасникам суперечки.

"Лозунгові слова" - це мовні вирази, яким притаманні такі характеристики: 1) відсутність чіткого смислового значення; 2) позитивна ціннісна забарвленість; 3) головна функція - вплив не на розум людини, а на її почуття.

"Набір фраз, що не мають смислу" - це прийом, сутність якого полягає в тому, що сперечальник збиває з пантелику супротивника набором нісенітних виразів, які не мають ніякого відношення для обґрунтування точки зору.

"Надмірна причепливість до аргументів (точки зору)" -

"Надмірне обґрунтування" - це помилка, яка має місце в суперечці, коли сперечальник непомітно для себе, в азарті суперечки, наводить додатково до головних аргументів ще певну кількість необґрунтованих аргументів.

"Накладання табу на точку зору" - це помилка, яка має місце в суперечці, коли супротивнику забороняють висловити точку зору на підставі того, що її кваліфікують як табу.

"Необґрунтований аргумент" - це помилка, яка має місце в суперечці, коли сперечальник застосовує як головний аргумент твердження, істинність або рівень правдоподібності якого не встановлено.

"Непряма атака" - це помилка, яка має місце в суперечці, коли сперечальник робить власні припущення щодо особистих мотивів супротивника, які він намагається репрезентувати як розумні судження.

"Нерелевантна аргументація" - це помилка, яка має місце в суперечці, коли сперечальник намагається переконати не опонента, а аудиторію.

"Об'явлення точки зору священною" - це помилка, яка має місце в суперечці, коли супротивнику забороняють висловити точку зору на підставі того, що її кваліфікують як священну.

"Патетична помилка" - це помилка, яка має місце, коли сперечальник замість наведення аргументів для обґрунтування своєї точки зору намагається спертися на думку, почуття, настрої слухачів, які присутні при суперечці.

"Пейоративний вираз" - це мовний вираз для позначення певного предмета, який завідомо містить його негативну оцінку.

"Перенесення тягаря доведення на опонента" - це помилка, яка має місце в суперечці, коли сперечальник намагається, замість наведення аргументації власної точки зору примусити супротивника довести протилежне його точці зору.

"Підміна точки зору" - це помилка, яка має місце, коли сперечальник у процесі суперечки навмисно підмінює одну точку зору на іншу з метою ввести в оману опонента.

"Після цього, отже, з цієї причини" - це помилка, яка має місце в суперечці, коли сперечальник в аргументації просту послідовність подій подає за їх причинний зв'язок.

"Плавна зміна смислового значення виразу" - це прийом, сутність якого полягає в тому, що сперечальник залежно від своєї мети може для позначення одного й того самого предмета (явища, ситуації, події, дії) в суперечці застосувати різні мовні вирази, предметні значення яких збігаються, а смислові значення відрізняються.

"Помилка об'єднання" - це помилка, яка має місце в суперечці, коли сперечальник у своїй аргументації некоректно переносить властивість частини на ціле.

"Помилка роз'єднання" - це помилка, яка має місце в суперечці, коли сперечальник у своїй аргументації некоректно переносить властивість цілого на його складники.

"Помноження аргументів" - це прийом, сутність якого полягає в тому, що сперечальник навмисно один і той самий аргумент повторює декілька разів у різних формах та словах для створення ілюзії наведення множини доводів.

"Поспішне узагальнення" - це помилка, яка має місце при узагальненні без достатніх на це підстав.

"Провокаційні запитання" - це помилка, яка має місце в суперечці, коли сперечальник, ставлячи запитання, використовує хибні пресупозиції.

"Пряма атака" - це помилка, яка має місце в суперечці, коли сперечальник приписує супротивнику недоліки (реальні або уявні) з метою зображення його в кумедному вигляді, критики його розумових здібностей, підриву довіри до його міркувань.

"Пусті формули" - це мовні вирази, яким притаманні такі характеристики: 1) відсутність чіткого смислового значення; 2) відсутність ціннісної забарвленості; 3) головна функція - вплив не на розум людини, а на її почуття.

"Розмивання смислового значення виразу" - це прийом, сутність якого полягає в тому, що сперечальник у суперечці застосовує мовні вирази без точного смислового значення.

"Синтаксичне перетворення" - це прийом, сутність якого полягає в тому, що сперечальник у суперечці залежно від своєї мети обирає такий порядок слів у виразах, який йому облежить побудову своєї аргументації і затруднить опоненту її критику.

"Слизький схил" - це помилка, яка має місце в суперечці, коли сперечальник заперечує певну дію (ситуацію) на підставі того, що з неї необґрунтовано виводить тільки негативні наслідки.

"Ставка на хибний сором" - це прийом, який сперечальник застосовує в своїх цілях, користуючись такою слабкістю опонента, як "здаватися кращим, ніж є насправді", не показати супротивникові, що чогось не знає або не розуміє, тобто "не впасти в очах співрозмовника".

"Ствердження консеквента" - це помилка, яка має місце тоді, коли в аргументації замість правильної форми *modus ponens* ("Якщо А, то В. А. Отже, В.") застосовують неправильну форму ("Якщо А, то В. В. Отже, А.").

"Ти також" - це помилка, яка має місце в суперечці, коли сперечальник невинувато підкреслює суперечності в словах та справах супротивника (суперечності між його попередніми й нині думками або між словами та діями).

"Усунення від тягаря доведення" - це помилка, яка має місце в суперечці, коли сперечальник намагається сформулювати точку зору таким чином, щоб її не треба було аргументувати.

"Фіктивний супротивник" - це помилка, яка має місце в суперечці, коли сперечальник (А) приписує супротивнику неіснуючу точку зору або (Б) неправильно репрезентує його точку зору.

"Хибна аналогія" - це помилка, яка має місце в суперечці, коли сперечальник для захисту своєї точки зору застосовує аналогію, порівнюючи предмети, в яких практично відсутні спільні ознаки.

"Хибна дилема" - це помилка, яка має місце тоді, коли в аргументації, побудованій за формою дилеми, сперечальник оперує наслідками двох альтернатив, які (А) не виключають одна одну, та (Б) їх може бути більше.

"Хибний аргумент" - це помилка, яка має місце в суперечці, коли сперечальник застосовує аргумент, який не відповідає дійсності, але про те, що аргумент є хибним, сперечальник може й не знати.

Аналогія відношень - це міркування, в якому об'єктом уподібнювання є схожі відношення між предметами, а ознакою, що переноситься, - властивості цих відношень.

Аналогія властивостей - це міркування за аналогією, в якому об'єктом уподібнювання є два схожих предмети, а ознакою, що переноситься, - властивості цих предметів.

Аргументація - це діяльність учасника суперечки, мета якої - захистити свою точку зору, переконавши співрозмовника в її прийнятності.

Аргументи - це висловлювання, за допомогою яких обґрунтовують або критикують точку зору.

Аудиторія - це колектив, який має свої переконання, свої позиції, точки зору з приводу обговорюваного питання. Аудиторія є головним об'єктом аргументативного впливу в спорі.

Висновок - це висловлювання, в якому міститься нове знання і яке отримують логічно із засновків.

Вплив - це вид взаємодії між сперечальниками, коли один з них, застосовуючи певні прийоми, намагається переконати співрозмовника в доцільності своєї аргументації.

Дедуктивна аргументація - це аргументація, в якій точку зору обґрунтовують або критикують, застосовуючи схеми дедуктивних міркувань.

Дедуктивне міркування - це міркування, яке спирається на логічний закон і в якому з істинних засновків отримують істинний висновок.

Доведення - це встановлення істинності твердження, яке містить точку зору.

Емпірична аргументація - це аргументація, в якій точку зору захищають безпосередньо звернувшись до дійсності (експеримент, спостереження тощо).

Еристика - це напрям досліджень, мета яких полягає в розгляді різноманітних характеристик (логічних, семіотичних, психологічних тощо) такого складного комунікативного процесу, як суперечка.

Засновки - це висловлювання, в яких міститься вихідне, відоме знання.

Захисні прийоми - це прийоми, які сперечальники застосовують для відповіді на некоректні прийоми супротивника.

Змішане розходження в думках - це таке розходження, коли відносно однієї пропозиції учасники спору висловлюють різні точки зору. При цьому кожна сторона аргументує свою позицію.

Індуктивне міркування - це міркування, в якому здійснюють перехід від знання про окремі предмети або частину предметів певного класу до загального знання про весь клас предметів.

Критика - це захист негативної точки зору. Окремим прикладом критики є спростування.

Критична дискусія - це суперечка, в ході якої використовують аргументацію, за якою можна з'ясувати, наскільки певна точка зору є обґрунтованою. Під час такої суперечки

пропонент намагається переконати опонента в прийнятності своєї точки зору, в той час як опонент продовжує висувати сумніви та зауваження.

Логічна форма (схема) міркування - це спосіб зв'язку висловлювань у структурі міркування.

Маніпулювання - це вид взаємодії між сперечальниками, коли один з них, застосовуючи певні прийоми, свідомо намагається проконтролювати поведінку, дії іншого, спонукає його вести себе так, як йому вигідно.

Міркування за аналогією - це правдоподібне міркування, в якому висновок про наявність ознаки в предмета роблять на підставі його подібності в суттєвих рисах до іншого предмета.

Міркування - це розумовий процес, в результаті якого на підставі наявних знань отримують нове знання.

Множинна аргументація - це складна аргументація, в якій аргументи не залежать один від одного та є рівносильними при захисті точки зору.

Множинне розходження в думках - це таке розходження, коли до уваги беруть точку зору, яка ґрунтується більше ніж на одній пропозиції.

Наукова індукція - це індуктивне міркування, в якому висновок роблять на підставі відбору необхідних та виключення випадкових обставин.

Незмішане розходження в думках - це таке розходження, коли тільки пропонент бере на себе зобов'язання захищати свою точку зору. Опонент піддає її сумніву: ставить запитання, але власної точки зору не висуває.

Неповна індукція - це індуктивне міркування, в якому на підставі наявності ознаки в частини предметів певного класу роблять висновок про її наявність у всього класу предметів.

Обґрунтування - це захист позитивної точки зору. Окремим прикладом обґрунтування є доведення.

Одиничне розходження в думках - це таке розходження, коли до уваги беруть точку зору, яка ґрунтується тільки на одній пропозиції.

Опонент - це той, хто піддає сумніву або заперечує істинність або слушність точки зору пропонента.

Підрядна аргументація - це складна аргументація, в якій наступний аргумент підтримує попередній.

Повна індукція - це індуктивне міркування, в якому на підставі наявності ознаки в кожного предмета певного класу роблять висновок про її наявність у всього класу предметів.

помилка, яка має місце в суперечці, коли пропонент на підставі успішного захисту своєї точки зору автоматично робить висновок про її істинність.

Популярна індукція - це індуктивне міркування, в якому шляхом переліку встановлюють наявність ознаки в деяких предметів певного класу і на цій підставі роблять висновок про її наявність у всього класу предметів.

Правдоподібна аргументація - це аргументація, в якій точку зору обґрунтовують або критикують, застосовуючи схеми правдоподібних міркувань.

Правдоподібне міркування - це міркування, в якому зв'язок між засновками та висновком не спирається на логічний закон і в якому істинність засновків не гарантує істинність висновку.

Правило заборони неправдивих аргументів - це правило суперечки, яке полягає в тому, що сперечальники не повинні свідомо, з метою введення в оману співрозмовника, користуватися в суперечці аргументами, які є завідомо неправдивими твердженнями, хибними припущеннями.

Правило завершення суперечки - це правило суперечки, яке полягає в тому, що результатом невдалої аргументації точки зору повинна бути відмова пропонента від своєї точки зору, а результатом успішної аргументації точки зору повинна бути відмова опонента від своїх сумнівів з приводу її істинності.

Правило критики точки зору - це правило суперечки, яке полягає в тому, що критика точки зору повинна відбуватися щодо точки зору, яку дійсно висунув співрозмовник.

Правило логічності - це правило суперечки, яке полягає в тому, що міркування, з яких складена аргументація, повинні бути логічно правильними.

Правило обґрунтування аргументів - це правило суперечки, яке полягає в тому, що сперечальники не повинні в суперечці користуватися аргументами, які є недостатньо обґрунтованими твердженнями.

Правило обґрунтування точки зору - це правило суперечки, яке полягає в тому, що точка зору, яку відстоює сперечальник, має залишатися незмінною впродовж суперечки.

Правило подання аргументації - це правило суперечки, яке полягає в тому, що сперечальники не повинні використовувати в процесі аргументації недостатньо ясних, багатозначних формулювань.

Правило релевантності - це правило суперечки, яке полягає в тому, що для захисту своєї точки зору сперечальник може користуватися тільки тими аргументами, які мають відношення до цієї точки зору.

Правило свободи - це правило суперечки, яке полягає в тому, що сперечальники не повинні ставити перешкоди один одному при висуванні своїх точок зору та при критиці точок зору опонента.

Правило тягара доведення - це правило суперечки, яке полягає в тому, що сперечальник, який висунув точку зору, зобов'язаний її захищати.

Предметне значення мовного виразу - це предмет, що ним позначається.

Приєм впливу в суперечці - це засіб, за допомогою якого намагаються облегшити суперечку для себе й утруднити її для співрозмовника.

приєм, сутність якого полягає в тому, що сперечальник, почувши аргументи супротивника, починає безпідставно одразу ж давати їм негативну оцінку.

Прийоми мовного впливу - це такі прийоми: "плавна зміна смислового значення виразу", "розмивання смислового значення виразу", "синтаксичне перетворення".

Прийоми, призначені для виведення співрозмовника з рівноваги, - це грубі прийоми, сутність яких полягає в тому, що сперечальник переходить на особистості, кривдить, зневажає супротивника, несправедливо звинувачує його, вводить у стресовий стан тощо.

Прийоми, призначені для відволікання уваги супротивника - це прийоми, які сперечальник застосовує для того, щоб без критичних зауважень провести свою думку.

Прогресивна аргументація - це аргументація, яка має такий порядок: "аргумент (и) - точка зору".

Пропонент - це той, хто висуває та обґрунтовує певну точку зору.

Проста аргументація - це аргументація, в якій захист точки зору спирається на один аргумент.

Регресивна аргументація - це аргументація, яка має такий порядок: "точка зору - аргумент (и)".

Різновиди помилки "ignoratio elenchi" - це такі помилки: "втрата точки зору", "підміна точки зору".

Різновиди помилки "аргумент до людини" - це такі помилки: "пряма атака", "непряма атака", "ти також".

Різновиди помилки "брехливий аргумент" - це такі помилки: "частково брехливий аргумент", "безглуздий аргумент"; "неприкритий брехливий аргумент"; "неправомірне звернення до науки"; "брехливий аргумент, який не промовляється"; "подвійна бухгалтерія"; "зв'язок аргументів"; "адвокатський аргумент" ("свинський аргумент").

Різновиди помилки "суб'єктивний аргумент" - це такі помилки: "відкритий суб'єктивний аргумент", "прихований суб'єктивний аргумент".

Складна аргументація - це аргументація, в якій захист точки зору спирається на декілька аргументів.

Складники невербальної комунікації - мова поз і жестів, мова міміки, парамовленнєві характеристики, мова простору, мова ділового одягу, мова запахів.

Смислове значення - це зміст мовного виразу, який засвоюють у процесі його розуміння. Інакше кажучи, смисл мовного виразу - це сукупність суттєвих рис, властивостей, характеристик предмета, який ним позначається.

Спростування - це встановлення хибності твердження, яке містить точка зору.

Стадії критичної дискусії - стадія конфронтації; стадія відкриття дискусії; стадія аргументації; стадія критики; завершальна стадія.

Структура аргументації - це спосіб зв'язку аргументів, який застосовують для захисту точки зору в складній аргументації.

Суб'єктивний аргумент - це помилка, яка має місце в суперечці, коли сперечальник застосовує аргумент, який є хибним або недостатньо обґрунтованим твердженням, проте він знає, що супротивник вважає його істинним.

Суперечка - це комунікативний процес, у якому наявне активне ставлення до точки зору співрозмовника, що виражене в її критичній оцінці.

Сурядна аргументація - це складна аргументація, в якій аргументи взаємозалежні й тільки разом ефективно захищають точку зору.

Теоретична аргументація - це аргументація, в якій точку зору захищають за допомогою вже відомих положень (аргументів), побудувавши певні міркування.

Точка зору - це думка, яка фіксує відношення людини до твердження, змістом якого є певна пропозиція. Точка зору може бути позитивною, негативною, нейтральною.

Точка зору - це думка, яка фіксує відношення людини до твердження, змістом якого є певна пропозиція

Форма аргументації - це логічна форма (схема) міркування, на якому вона ґрунтується.

це прийом, сутність якого полягає в тому, що сперечальник з метою затягування часу наполягає на тому, що аргументи (точка зору) супротивника не є зрозумілими, і вимагає від нього доведення того, що є очевидним.